

Faglig/politisk forbundskonferanse
Drammen 10. - 11. oktober 1988

Sperret til 10.10. kl. 1600.

Statsminister
Gro Harlem Brundtland:

DEN POLITISKE SITUASJONEN - STRATEGIEN FRAM MOT STORTINGSVALGET 1989

Verdigrunnlaget

Arbeiderbevegelsen har styrt Norge inn på en tryggere kurs. Vi har stanset høyredreiningen. Vi har hindret at høy arbeidsledighet skulle bli svaret på store økonomiske tilbakeslag for landet.

Vi må nå satse på at vi kan prege Norge inn i 90-åra. Det stiller krav til oss alle. Vi trenger vilje til samarbeid og evne til å samle støtte for våre verdier og våre løsninger.

Arbeiderbevegelsens styrke bygger på det enkle faktum at det er arbeidet som skaper verdiene. Samfunnet trenger bidrag fra alle. Det er en stor politisk utfordring å gjøre dette mulig. Det er millioner av oppgaver og problemer som skal løses hver eneste dag. Mye avhenger av hvor mange som føler ansvar for vår felles framtid.

Gjennom slagordet - Krav til innsats - for felles framtid gir vi et klart signal også om dette.

Fagbevegelsen viste vei gjennom det inntektspolitiske samarbeidet i vår. Det var et viktig bidrag til å rette opp norsk økonomi. Nå gjelder det å ta vare på det som er vunnet. Ja det gjelder, mer enn det, det gjelder å få flere til å være med å dra lasset. Vi trenger å samle flere krefter for å skape mer. Vi kan ikke tillate oss å forskusle gode muligheter.

Det er nødvendig med en ny holdning og en ny ånd på alle plan i samfunnet. Alle må ta et større ansvar for samfunnet vi lever i og miljøet vi deler.

Det gjelder bankene og finansinstitusjonene som bidro til den økonomiske krisen gjennom en uansvarlig utlånspolitikk. Det gjelder de som bryter spillereglene og bruker ulovlige aksjoner for å fremme egne interesser.

Det gjelder de som fra maktposisjoner i organisasjons- og næringsliv prøver å løpe fra eget ansvar med å legge skylden for alle problemer på "politikerne".

Det gjelder politikere og partier som sier at folk bare behøver å etterleve de lover de selv er enige i. Carl I. Hagen ville rettferdiggjøre svart arbeid og samtidig framstå som partiet for lov og orden. Denne type dobbelt bokholderi er bare enda mer avslørende når Hagen nå beklager virkningene av sine uttalelser, - på Fremskrittspartiets galluptall!

Med programforslaget tar vi en offensiv kamp for sammenhengen og helheten i velferdssamfunnet. Vi må skape de verdiene som skal betale regninger og vi må ha mot til å sørge for at ikke bare rettighetene, mens også pliktene for hver og en av oss blir oppfylt.

Som sosialdemokrater vet vi at holdninger ikke er nok for å skape et godt samfunn. Gjennom lovgivning og politisk styring av ressursene har vi omformet samfunnet.

Likevel kan vi ikke klare oss uten holdninger. Politisk styring bringer oss så mye lenger dersom den følges opp av hver enkelt. Vi skal snakke åpent og klart om disse spørsmålene. Vi skal avsløre egoisme og unnasluntring som en trussel mot velferds-samfunnets framtid.

Miljøvern er et klassisk eksempel på at hvis alle gjør som de vil, får ingen det som de ønsker. Alle må ta ansvar, men det er samtidig helt nødvendig med politisk styring. Markedskreftene alene kan ikke løse noe forurensningsproblem.

Vi vil markere at rovdrift på natur og ressurser og forsøpling av miljøet er en trussel mot våre barns framtid og muligheter.

Vi vil markere at vi har framtida felles ikke bare med andre nordmenn, men med resten av verden. Mange av de problemer som nå løses, fra sikkerhet til miljø, er globale utfordringer som bare kan møtes med en aktiv innsats i internasjonalt samarbeid.

Den økonomiske situasjonen

I 1986 gikk Norge med 40 milliarder kroner i underskudd i utenriksøkonomien, penger Norge må låne opp. Hvis vi hadde latt dette fortsette, ville Norge stadig sterkere binde opp våre inntekter til å betale renter og avdrag på gjeld. Da ville vi fått masse-arbeidsledighet, og de problemer vi i dag opplever i eldreomsorg, helsestell og barneomsorg, ville fortone seg som rene idyller.

Neste år vil underskuddet være redusert til en fjerdedel. Men fortsatt har vi ett av de høyeste underskuddene av OECD-landene. Det er bare Norge og Sverige som har greid å unngå masse-arbeidsledighet med så store underskudd i utenriksøkonomien.

Prisindeksen for september som kom i dag - var høyere enn vi hadde ventet med utgangspunkt i de meget lave tallene de siste månedene. Men til tross for dette ene høye tallet, har det bare vært ca. 1,9 prosent prisstigning de fem månedene som har gått siden inntektsoppgjøret var avsluttet i april.

Erfaringsmessig er det en betydelig stigning i indeksen fra august til september, og septemberindeksen innebærer derfor en fortsettelse av den avtakende prisstigningstendensen. Vi knapper fortsatt inn på avstanden til våre handelspartnere. Vi regner

med at tendensen til lavere prisstigning fortsetter og at den vil bli forsterket på nyåret.

Penge- og kredittpolitikken har stabilisert kursen på norske kroner og holdt valutareservene stabile. Tilførselen av kreditt innenlands vokser mindre. For 1988 ser den ut til å bli i samsvar med de mål myndighetene har satt, for første gang på svært mange år. Tidligere i 80-årene har det vært svære overskridelser. Omleggingen av skattesystemet har gitt myndighetene bedre styring med kreditten. Økningen i sparingen i husholdningene de siste to årene må ses i sammenheng med dette.

Samtidig har det generelle rentenivået gått ned i år. Renten på Norges Banks dagslån til bankene er nå på det laveste nivået siden januar 1986. Det er mulig å sette ned renten i to omganger med en halv prosent fordi den innenlandske etterspørselen gikk ned. Utviklingen på valutamarkedene har også gitt rom for rentereduksjonen.

Det internasjonale rentenivået har økt den siste tiden, og renteforskjellen mellom Norge og utlandet er blitt mindre.

Rentenivået vil bli vurdert løpende. Utenriksøkonomien er styrket og som vi regner med at bedring i 1989 kan gi grunnlag for å redusere renteforskjellen mellom Norge og utlandet ytterligere. I skatteopplegget og inntektsopplegget for neste år må det legges vekt på å få til en ytterligere reduksjon i renten.

Vi ser nå på område etter område at det går i riktig retning. Jeg forstår at mange har vært utålmodige, for snuoperasjoner - de tar tid. Nå må vi jobbe videre og samle frontene enda fastere mot Høyre-sidens planer om å prøve seg på nytt. Den medisinen landet fikk tidligere på 80-tallet tåler vi ikke en gang til.

Likevel er det Høyre lanserer, den samme, gamle politikken. De vil prøve sin oppskrift enda en gang.

De vil endre skattesystemet igjen, slik at høyinntektsgruppene igjen skal få større fordel av fradragene, de lover igjen skattelettelser og økt privatisering.

Høyres leder sier partiet har lagt seg på den hovedstrømning som er toneangivende over hele Europa. De vedstår seg sine nyliberalistiske forbilder - men tror Norge skal unngå baksiden av den medaljen, en høy arbeidsledighet.

Det norske samfunn trenger alles bidrag til en framtid som vi har et felles ansvar for.

Vi vil bygge et samfunn preget av frihet og mangfold. Den aller viktigste forutsetningen er at vi sikrer arbeid for alle. Vi har sett i 80-åra at det ikke er en selvfølge.

Arbeiderbevegelsen må føre en aktiv - ja en kompromissløs kamp for retten til arbeid. For de yrkesvalghemmede, for de eldre arbeidstakerne, for småbarnsforeldre, mot utstøting fra arbeidslivet. Vår politikk er å utvide mulighetene for den enkelte til å være med og gjøre en innsats. Sosiale rettigheter skal være et middel til økt frihet og selvrespekt.

Hvis vi stadig får flere på trygd, får vi heller ikke penger til den egentlige offentlige sektor: Helsestell, eldreomsorg, barnehager og utdanning.

Den skandinaviske modellen har hele tida hatt to kjennetegn. Vi har for det første villet skape frihet for den enkelte gjennom sosial trygghet, utjevning og like muligheter for alle. Vi har for det andre målbevisst gått inn for å skape vekst gjennom å sørge for et moderne og produktivt næringsliv. Landets økonomiske stilling krever idag av oss at vi gjør en stor ekstrainsats for å gjenvinne Norges styrke som industrinasjon.

Økonomisk styring

Tiden går fort. Det er ikke mer enn 3 år siden børsspekulantene herjet som verst. Det er ikke lenger siden bankene kjørte sine enorme annonsekampanjer, der budskapet var at det gjaldt å låne mest mulig penger. Det er ikke mer enn tre år siden vi hørte fra Høyre at "nu går alt meget bedre".

Borte er, mange av spekulantene. Borte er de svære låneannonsene. Vi klarer oss bedre uten.

I arbeiderbevegelsen har vi erfaringer for at vi trenger å ha innflytelse for å oppnå resultater. Derfor må vi slåss for å sikre oss muligheter til å prege samfunnsutviklingen inn i 1990-åra.

La oss ta utviklingen i kredittsystemet som eksempel:

I 1981 hadde statsbankene 22 prosent av kreditttilgangen. I 1985 hadde Willoch-regjeringen presset disse tallene ned i 7,7 prosent. I 1989 regner vi med at vi igjen er oppe i om lag 20 prosent.

Den omlegging vi har foretatt viser viljen til å styre kreditten mot prioriterte formål.

I 1981 ble det finansiert om lag 20 000 boliger gjennom statsbankene. Willoch-regjeringen presset tallet ned i 13 000 og strammet samtidig inn på kravet til egenkapital. I 1989 vil vi igjen være oppe på 20 000 statsbankfinansierte boliger.

Det er også en annen grunn til at endringene i kredittpolitikken har vært helt nødvendig. Det har med maktbalansen å gjøre. Da Willoch-regjeringen strammet til statsbankenes utlån, og samtidig slapp de private institusjonene løs, ble resultatet at de private bankene og finansinstitusjonene lånte ut uten nødvendig tanke for sikkerhet og betalingsevne. Det har kostet dyrt.

Det er behov for enda større slagkraft og bedre ressursutnyttelse i statens deltakelse i kredittgivningen. Derfor har Programkomiteen i sitt forslag her gjentatt planen om en Norges Postbank basert på Postsparebanken og Postgiroen.

Det jeg har nevnt om kredittsystemet er bare noen av en hel rekke tiltak som tar sikte på renere forhold, klarere konkurranse og bedre offentlig kontroll. Mange vil jo ha merket seg at Kredittilsynet spiller en langt med aktiv rolle enn før. De har da også fått større ressurser og bedre virkemidler gjennom den nye Loven om finansieringsvirksomhet og Børsloven.

På den annen siden kan vi ikke være blinde for at tapene og vanskene for de private finansinstitusjonene også kan gjøre det for vanskelig å reise kapital til nye og fremtidsrettede prosjekter i næringslivet. Det er alltid en fare for at pendelen slår for langt ut i motsatt retning. Dette er bakgrunnen for at vi også har satt igang et utredningsarbeid om kapitaltilgangen, og en mer detaljert vurdering av statlig deltakelse i et eller flere investeringsselskaper.

Det vi første og fremst er ute etter er risikovillig kapital til å reise nye industri. Vi har hatt nok av folk som vil låne penger for å kjøpe og selge industri som andre har skapt.

Det er i denne sammenheng typisk at Finn Kristensens utspill om statlig deltakelse i investeringsselskaper ble mottatt med interesse i industrikretser, mens en på høyre fløy i politikken viste seg å være mest opptatt av å markere gamle ideologiske posisjoner.

For oss er det resultatene som teller. Regjeringen vil derfor invitere til et samarbeid med arbeids- og næringslivets organisasjoner om tiltak for å styrke tilgangen på risikokapital til næringslivet. En egen arbeidsgruppe er opprettet for å vurdere tiltak for å bedre tilgangen på risikokapital.

Vår strategi for å styrke norsk økonomi

Norge har fortsatt økonomiske problemer. Det er ikke gjort i en håndvending å fjerne virkningene av den uansvarlige politikken og deretter fallet i oljeprisene. Faren er ikke over, men jeg er trygg på at vi ved felles ansvar og felles løft vil løse problemene. Samtidig gjennomfører vi - skritt for skritt nye sosiale reformer.

Gjenopprettingspolitikken må fortsette. Forslaget til 1989-budsjett er også et stramt budsjett. Vi må sørge for at vi ikke igjen får en sterk pris- og kostnadsvekst. Men av hensyn til sysselsettingen er det ikke riktig med ytterligere innstramminger neste år.

Men budsjettforslaget er jo slett ikke grått. Det er godt! Det er tilpasset den situasjonen vi er i. Det inneholder en skikkelig prioritering:

- av miljøinnsatsen, som får 25 prosent mer neste år,
- av den sosiale boligbyggingen. To tredjedeler av alle nye boliger neste år kan finansieres i Husbanken.
- og vi fortsetter den sterke satsningen for barnefamiliene.

Vi er inne i en gjenopprettingsfase i norsk økonomi. De ubalansene som ble skapt i årene 1984-86 må rettes opp.

Den viktigste omstilling vi har startet på er i næringspolitikken. For det er fortsatt slik at det er næringslivet vi skal leve av - også i fremtiden. Og da må vi kjempe for fremtidens næringsliv - ikke fortidens.

Vår industri har tradisjonelt vært bygget opp på våre naturressurser, særlig mineraler, skog, fiske og vannkraft. Våre rike naturressurser vil fortsatt utgjøre et vesentlig grunnlag for næringslivet.

Men vi har i for stor grad eksportert råvarer og lite bearbejdede produkter. Dermed har vi overlatt den videre bearbejdingen og

dermed størstedelen av verdiskapningen til andre land.

På mange av de områdene hvor vi tradisjonelt sto sterkt, har markedene skrumpet inn, og det er kommet nye konkurrenter på banen.

Vi har i for liten grad tatt i bruk moderne teknologi og kunnskaper for å kunne produsere varer som etterspørres i vår del av verden.

Innenfor et stramt opplegg har vi neste år funnet rom for å øke forskningsinnsatsen ytterligere med 500 millioner kroner. Dermed vil bevilgningene til dette viktige området være økt med 50 prosent siden regjeringsskiftet. Det er en nødvendig satsing hvis vi skal gjøre oss mer uavhengig av oljen.

- Handlingsplanen for informasjonsteknologi følges opp med 1 340 millioner kroner i 1989 mot 1 159 millioner kroner i 1988. Industrifondets utlånsramme til forskning og utvikling øker med 16,3 prosent fra 1988 til 1989.
- Industribankens innvilgningsramme øker med 17,6 prosent fra 1988 til 1989. En ny og mer fleksibel styringsform for Industribankens utlån vurderes.
- Arbeidet med å utvikle stabile rammevilkår for aksjemarkedet videreføres. Et viktig siktemål med regelverksarbeidet er å skape tillit til at aksjemarkedet fungerer betryggende.
- Høyere utdanning styrkes med 1 400 flere studieplasser.
- Forutsetningen om reduksjon og effektivisering av næringsstøtten opprettholdes, men tempoet i omleggingen tilpasses konjunkturutviklingen.

Vi legger ikke opp til noen innstramning i det private forbruket neste år. Men det vil være nødvendig å holde igjen på det private forbruket, slik at det blir rom for de investeringer vi må gjøre

i industrien.

Vi oppnådde en viktig ting til gjennom årets oppgjør: Den konkurranseutsatte delen av næringslivet ble igjen lønnsledende. Det har ikke vært tilfelle de siste årene. Det er de som konkurrerer med næringslivet i andre land, som må sette normen for lønns- og kostnadsveksten i vårt land. Hvis ikke, kommer vi helt i uttakt med verden omkring oss. Det var det som skjedde i 1980-åra. Derfor gikk det også så galt.

Neste år kan vi for første gang i 80-årene komme ned på samme prisstigning som de land vi konkurrerer med.

Et inntektspolitisk samarbeid er ikke bare et virkemiddel for å holde lønnsutviklingen innen nøkterne rammer. Det gir også helt andre muligheter for en rettferdig inntektspolitikk. Det gir oss muligheter til å tømre sammen et opplegg som gir mest til de som har minst og som gir plass for sosiale forbedringer.

Hva var det vi oppnådde gjennom samarbeidet i våres?

Vi fikk et lavtlønnsoppgjør som var det mest rettferdige på mange, mange år. Rengjøringshjelpen fikk dobbelt så stort lønnstillegg som rådmannen, regnet i kroner. Flere lavtlønnsgrupper fikk både 2 og 3 kroner i timen.

Vi fikk økt svangerskapspermisjon. Den vil fra nyttår være 24 uker for alle og ytterligere 2 uker for offentlig ansatte. Vi sikret lavere boligrente for de som trenger det mest og vi fikk gjennomført lettelser i tilbakebetalingen av studielån. Og vi sikret en pensjonsreform både partiet og fagbevegelsen har lagt så stor vekt på, og som gir eldre arbeidstakere - både kvinner og menn - rett til en verdig avslutning på sitt yrkesaktive liv.

Det var nødvendig, etter 5 års reformpause.

Internasjonalt samarbeid - EF

Vi vil i fremtiden være mer avhengig av å kunne konkurrere på et internasjonalt marked. Derfor vil utviklingen i verden omkring oss i stadig sterkere grad påvirke våre egne muligheter. Spesielt viktig er det som skjer i Vest-Europa.

Her har den økonomiske integrasjonsprosessen skutt ny fart. Lokomotivet er EF-landenes arbeid for å gjennomføre utviklingen mot et indre marked i EF innen 1993. Da skal i prinsippet alle hindre for den frie bevegelse av varer, tjenester, kapital og personer over landegrensene i EF-området være fjernet. Dette stiller norske myndigheter, næringslivet og fagbevegelsen overfor store utfordringer.

Det er ikke slik at EFs indre marked først vil få betydning om 5 år. Det klippes ikke over en snor den 1. januar 1993. Det indre marked er en prosess som pågår nå og som skal være avsluttet innen 1993. Hver dag drøftes nye direktiver og betingelser for EFs indre marked. Når 70 prosent av vår eksport går til EF-landene, er det klart at det indre marked også er vårt marked.

Utvikling av det indre marked er en utfordring for Norge helt uavhengig av vår tilknytningsform til EF. Regjeringen ser det derfor som en hovedoppgave å gå løs på den tilpasningsprosess som er nødvendig for at vi skal kunne sikre våre markedsandeler i Vest-Europa.

Vi har ikke til hensikt å slå oss til ro med en passiv tilpasning til markedsbetingelser som formes av andre.

Formålet med den tilpasning vi må gjøre er:

- å unngå at nye hindringer oppstår for vårt økonomiske samkvem med EF.
- å oppnå at varer og tjenester produsert i Norge ikke møter vesentlig store hindringer når de passerer EFs yttergrense enn de som eksisterer internt i EF for EF-produkter.
- å sikre at norske varer og tjenester som skal konkurrere på

EF-markedet kan omsettes like fritt innad i EF som de som er produsert i EF.

Det faktum at Norge står utenfor EF krever på mange måter større aktivitet enn om vi var med. Vi må være aktive i EFTA-samarbeidet og i nordiske sammenhenger, overfor EFs organer og overfor hvert enkelt medlemsland.

Regjeringen gir disse oppgavene høyeste prioritet.

Det norske formannskapet i EFTA i første halvår neste år gir oss en ekstra mulighet til å påvirke og styrke ikke bare samarbeidet internt i EFTA, men også samordningen overfor EF. Fra norsk side har vi tatt initiativet til et regjeringssjefsmøte i EFTA for å drøfte felles interesser og videre strategi. Møtet finner sted i Oslo i midten av mars neste år.

Vi har valgt vår nasjonale kurs for å møte utfordringene som gjennomføringen av EFs indre marked og den europeiske integrasjonsutviklingen stiller oss overfor. Regjeringen fikk bred oppslutning da Stortinget drøftet Europaspørsmålene i juni. Senere har Høyre skiftet kurs. Vi er imidlertid overbevist om at vi tjener Norges interesser best ved å ha en mest mulig samlet befolkning bak oss i dette arbeidet. Sporer vi av fra den linjen vi la i Stortinget før sommerferien, risikerer vi å splitte nasjonen, og det vil på ingen måte styrke landets interesser i tilpasningsprosessen overfor EFs indre marked vi nå må igjennom.

Gjennom det arbeid som nå pågår vil vi få kartlagt konsekvensene av dette indre marked for de ulike sektorer og for Norge som nasjon, totalt sett.

Etter regjeringens syn må det være helt galt å ta standpunkt til endelig tilknytningsform til EF før vi har kartlagt konsekvensene av de ulike alternativene. Da EF-saken nylig var oppe på møte i Arbeiderpartiets landsstyre var det full oppslutning om denne linje. Samtidig uttalte landsstyret at spørsmålet om et eventuelt medlemskap i EF må avklares gjennom en folkeavstemning.

Landsstyret ba også om at sentralstyret nedsetter et bredt sammensatt Europa-utvalg med representanter fra den faglige og politiske arbeiderbevegelse. Dette utvalg skal ha til oppgave å legge et best mulig grunnlag for den nødvendige debatten om vår plass i utformingen av det framtidige Europa.

Prioriteringene i Programmet

Hvor godt vi lykkes med fornyelse og omstilling i næringslivet, vil være bestemmende for hva vi kan klare på andre områder.

Men vi må ta utgangspunkt i at det i årene framover bare vil være rom for en begrenset vekst i de offentlige utgiftene. Derfor tar vi i programutkastet stilling til hva som er de viktigste oppgavene og hva landet har råd til.

Vi legger størst vekt på reformer som vil gi den enkelte større frihet og flere muligheter til å være med i aktivt arbeid.

De valg programkomiteen har gjort i sitt forslag til arbeidsprogram er valgt for å øke tilliten til at vår politikk er den som best møter hverdagens problemer og framtidens utfordringer. Vi tar inn over oss at både partiet og fagbevegelsen står svakt blant yngre mennesker.

Vi må gjennom programmet og debatten rundt det gjøre en større del av folks samfunnskritikk til en positiv politisk kraft. En av våre politiske hovedoppgaver er å tilpasse samfunnet og det tilbudet stat og kommune kan yte, til det nye familiemønsteret, der de fleste kvinner er yrkesaktive.

Det viktigste samfunnet kan gjøre for de minste barna er å utvide svangerskapspermisjonen og bygge flere barnehager. Her har vi satset hardt fra 1986 og vi vil videre. Svangerskapspermisjonen er utvidet fra 18 til 24 uker neste år. Nå reiser vi målet om ett års svangerskapspermisjon.

Den skal kunne tas ut samlet, eller i form av kortere arbeidsdag gjennom barnets første åtte leveår. Vi mener også at faren bør ta en del av de 52 ukene.

Vi har reist målet om barnehager til alle ved århundreskiftet. De store forsinkelsene i utbyggingen på 80-tallet har satt mange småbarnsfamilier i en vanskelig situasjon. Det er forferdelig mange barn som går glipp av dette tilbudet. Derfor må vi mobilisere det vi har av krefter for å utløse ideer og finne best mulig svar på et skrikende behov.

Vi har ingen tid å miste når det gjelder å erobre ungdommen for våre verdier og løsninger. Det kan vi som et stort parti ikke gjøre ved frieri til alt og alle. Derfor lover vi ikke lengre ferie i den neste perioden. Vi tar ikke inn generelle arbeidsforholdelser, hverken når det gjelder ukentlig arbeidstid eller lavere pensjonsalder. Derimot avviser vi ikke ytterligere tiltak for mer fleksibel pensjonsalder innenfor tariffavtalene og som et ledd i inntektspolitikken.

Arbeidstida er i dag organisert på en måte som ofte passer dårlig til de endringene som har skjedd i familiene. Mange har behov for større variasjon i mulighetene for å ordne forholdet mellom arbeidstid og fritid.

Det kan vi oppnå ved økt fleksibilitet i måten å organisere arbeidstida på. Programkomiteen går inn for arbeidstidsreformer som åpner for en ny fordeling av arbeidstider over ukas timer og årets uker.

Den økte fleksibiliteten vi ønsker skal skje innenfor rammen av samfunnsmessige kjøreregler og kollektive avtaler - slik at urimelige og oppdelte arbeidstider kan unngås. Vi tror en her må øke valgmuligheten innenfor kollektive rammer, dersom vi skal unngå flere ordninger på siden av eller på kanten av avtaleverket.

Det er klart at mulighetene for fleksible ordninger vil variere. Men hvis vi skal utløse nye krefter, må vi i større grad godta variasjon og bruke mulighetene der de er. Det er en stor utfordring til fagbevegelsen å finne nye, fremtidsrettede løsninger på et felt som dette.

Selv om det viktige her er å gi den enkelte større frihet og flere muligheter, vil slike arbeidstidsreformer også være et bidrag til den økonomiske veksten. Mer varierte åpningstidsordninger kan forlenge både åpningstid og driftstid. Utstyr og lokaler kan utnyttes bedre og lønnsomheten kan økes. Som forbrukere kan vi få bedre service, både i privat og offentlig sektor.

På den måten kan vi oppnå større frihet for den enkelte og vi kan utløse nye krefter.

Arbeidslivspolitik

Partene i arbeidslivet har i samarbeid med Regjeringen tatt nye skritt for å få utvikle bedriftsdemokratiet og gjøre det mer reelt. Grunnlaget for dette arbeidet har vært innstillingen fra Brubakken-utvalget. Forslagene til bedre representasjonsordninger i mindre bedrifter er nå vedtatt. Det aller viktigste er nok likevel opprettelsen av Senter for bedre arbeidsliv, som er finansiert av partene og myndighetene i fellesskap. I internasjonal sammenheng er en slik satsing unik, ikke minst fordi den favner over alle sektorer av norsk arbeidsliv.

Jeg forstår at senteret nå er i gang med å utarbeide sitt program for å spre kunnskap om hvordan deltakerdemokrati i arbeidslivet både kan skape større arbeidsglede og gi et mer produktivt og moderne arbeidsliv. Hensikten med bedriftsdemokratiet er ikke å tildekke eller bortforklare interessekonflikter, men å finne fram til mekanismer for å håndtere dem på en ryddig og fremsynt måte.

I forslaget til arbeidsprogram har vi også tatt med tanken om fondsavsetninger knyttet til tariffoppgjørene. Poenget er at tilbakeholdenhet i lønnskrav ikke ensidig skal komme eierne av de meste lønnsomme bedriftene til gode. Vi har i norsk arbeiderbevegelse alltid ment at arbeidstakernes bidrag til verdiskapningen i seg selv skal gi grunnlag for innflytelse. En skal ikke måtte gå veien om eierskap for å oppnå det.

Det er nå behov for å arbeide videre med å konkretisere slike planer. Disse fondene kan bygges opp og brukes på ulike måter. Ikke minst er sterkere innsats når det gjelder opplæring og kompetanseheving et viktig område. Vi må samtidig vurdere hvordan slike fondsordninger kan få en solidarisk profil, slik at de ikke bare kommer de ansatte i de mest framgangsrike bedriftene til gode.

I hele debatten om den offentlige sektor i de senere år, har vi fremhevet behovet for fornyelse. Mye har også skjedd. Innenfor helsevesenet er en rekke forsøk igang som prøver ut nye og mer effektive løsninger og som gir et styrket tilbud til brukerne.

Arbeidet med å øke produktiviteten må nå forsterkes og utvides kraftig. Vi kan alle observere at nyhetsbildet er sterkt preget av krisemeldinger fra fylker og kommuner.

Vi skal være de siste til å bagatellisere de vanskene de folkevalgte i kommuner og fylker sliter med for å få endene til å møtes. Når vi av hensyn til landets underskudd må bremse kraftig, ja da merkes det. Særlig når forhistorien her er at det har vært investert for mye, og ofte med for svak prioritering av de aller viktigste oppgavene.

Vi er som sosialdemokrater stilt overfor en dobbelt utfordring. Den største utfordringen er å verne om de grunnleggende offentlige rettighetene og tjenestene og å gjøre dem bedre. Høyresiden vil alltid ligge klar med privatiseringsforslag, fordi de mener at private løsninger pr. definisjon er bedre. Den andre utfordringen vi står overfor er å skape en riktig balanse mellom

velferdssamfunnets forbrukere og dets produsenter, dvs. de som arbeider der. Vi skal ikke underslå, men åpent diskutere denne viktige avveiningen. Vi er nødt til å si åpent fra om at innfrielse av de mange profesjonskravene innenfor offentlig sektor helt ville undergrave den økonomiske politikken, og svekke landets samlede økonomi.

Vi kan som bevegelse ikke love velgerne langt flere barnehageplasser og en utvidet skoledag, dersom vi aksepterer at kostnadene ved å drive disse tilbudene stadig stiger.

Statistisk sentralbyrå la nylig fram tall som viser utviklingen i antall barn pr. voksen ansatt i barnehagene. Dette tallet falt fra 6,8 i 1965 til 4 i 1987. I perioden 1977 til 1986 økte driftsutgiftene pr. elev i grunnskolen med 17 prosent i gjennomsnitt pr. år. Det kan gjøres mange nyanser i dette bildet og det er mange gode forklaringer på denne utviklingen. Vi har nådd langt, blant annet når det gjelder integrasjon av funksjonshemmede.

Det faktum står fast, at det blir dyrere og dyrere å drive. Arbeiderbevegelsen kan ikke se rolig på dette, når så mange står i kø for barnehageplasser og så mange har behov for en lengre skoledag for sine barn. Vi må se det som vår oppgave å ta vare på de samlede behovene, også på interessene til de som venter i køen.

Ut fra dette står det klart at vi sentralt og lokalt må være pådrivere i arbeidet for høyere produktivitet og rimeligere løsninger i hele den offentlige sektor. Det er bare oss som kan gjøre den jobben, og gjøre den riktig. Bare slik kan vi sikre oppslutning om de solidariske løsningene og de verdier vi står for.

Veien fram mot valget

Fram mot valget er det nødvendig med en sterkere ideologisk debatt med utgangspunkt i hverdagsproblemene og den virkelighet

vi lever i. Vi må få til en reell diskusjon om de valg vi må ta og de verdier vi bør fremme. Arbeiderpartiet skal gjøre alt som står i dets makt for å få det til. Det er det sterkeste svaret vi kan gi - på kortsiktige taktiske utspill og døgnfluepolitikk.

Vi har holdt hodet kaldt og ikke gitt etter for de forsøk som ytterfløyene i norsk politikk har gjort på å skape misnøye med alt og alle.

Vi ser nå at Fremskrittspartiet begynner å krysse sine egne spor og vikle seg inn i umulige motsigelser. En kan ikke oppfordre folk til å bryte skattelovene og samtidig kreve å bli tatt alvorlig som en forsvarer av lov og orden. Heller ikke partiets forsøk på å bruke asylpolitikken til egen fordel ved å foreslå en umulig folkeavstemning om et ytterst uklart tema falt heldig ut. Reaksjonene viser at sammenheng og helhet i politikken er det som i lengden gir størst tillit.

Vi har nå vinden i ryggen. La oss utnytte medvinden og samle oss om en målbevisst felles innsats for våre saker - og en felles kamp mot høyrepartiene i dette knappe året fram mot valget.

I denne kampen må vi bli flinkere til å stille mellom utålmodighet etter å nå enda lenger, og generell misnøye. Dersom tillitsvalgte i fagbevegelsen ikke gjør det klinkende klart at retningen er riktig, selv om man synes farten er for liten, har vi sett at velgere og medlemmer fort mister av syne det faktum at høyrepartienes alternativ er ti ganger verre.

Det ville være et viktig bidrag i det politiske bildet om fagbevegelsen i enda større grad gikk direkte ut i debatt mot forslag fra andre partier. Organisasjonene på eiersiden i næringsliv og finansvesen er såvisst ikke preget av noen tilbakeholdenhet når det gjelder å kritisere Regjeringen og Arbeiderpartiet.

Nå ser vi resultatene av en riktig kurs og en fast kurs. Folk flest forstår nok nå bedre Willoch-regjeringen ikke la grunnlag

for varig vekst, men skapte den løsslupne valgårsboom vi nå sliter med å betale for.

Valget i 1985 sto mellom to regjeringsalternativer. For velgerne var det valget tydelig og klart, med Arbeiderpartiet som det klare alternativ til den sittende regjering. Ved neste korsvei ser det ut til at alle de borgerlige partiene vil legge opp til å profilere seg alene. Mellompartiene forsøker å vektlegge hver sin versjon av en såkalt "sentrumsprofil". Høyre har gjennom sitt nye arbeidsprogram blankpusset høyre-profilen, under strek applaus fra Fremskrittspartiet.

Arbeiderpartiet satser på å komme styrket ut av neste valg. Likevel kan vi ikke se bort fra at vi igjen vil få en situasjon hvor det ikke er grunnlag for en flertalls-regjering. Det blir mellompartiene som til slutt må avklare sin situasjon. Vil de ved den korsveien kunne godta Fremskrittspartiet som en del av det parlamentariske grunnlaget for en borgerlig regjering?

For oss er oppgaven allerede klar: Vi skal kjempe for våre verdier, for et program som mobiliserer til innsats, til solidaritet og samarbeid for felles framtid.

Nå som tidligere har arbeiderbevegelsen bare seg selv å stole på. Vår styrke vil være å utforme et program titusener vil slåss for og som minst 1 million vil stille seg bak på valgdagen. I dette arbeidet - og gjennom hele den lange valgkampen trenger vi en aktiv støtte og deltakelse fra fagbevegelsen. Uten det vil heller ikke partiet være i stand til å gjøre sin del av oppgaven.

Skillelinjene i norsk politikk er klarere enn på lenge. Vi må kjempe mot de holdninger og ideer som preger begge de to høyrepartiene i norsk politikk. Det er her kampen vil stå om 90-års Norge.